

eläinten ystävä

djurvännen

2•2006

Sisällys

- 4-7** Ovatko eläintarhat viihdekeskuksia vai luonnonsuojelun keitaita
8-9 Räkättirastaita ammutaan, jotta ihmiset saisivat mansikoita
10-13 Hevonen on muuttunut hyötyeläimestä lemmikiksi. Samalla päätös hevosesta luopumisesta on vaikeutunut
14-15 Risto Rydman on luotsannut SEY:tä 15 vuotta. Nyt hän jää eläkkeelle
16 Mistä puhuttiin Eläinten ystävissä 90 vuotta sitten?
17 Toiminnanjohtajan vaihtuminen on SEY:lle merkittävä tapahtuma
18 Eläimet ja niiden omistajat tarvitsevat liikuntaa
19-20 SEY toimii
21 Turussa on eläinsuojeluauto
22-23 Älä viritä ansaa eläimille! Ja muuta ajankohtaista
24-25 Ahlenin eläinkodissa Saksassa on samoja murheita kuin Suomessakin
26-27 Kirjoja
28-29 Väinö-koira löytyi kassista bussin takapenkiltä
30 Minni-kissa on löytökissa
31 Kirppu pohtii sirkuseläinten hyvinvointia

SEY:n ja Eläinten ystävä -lehden yhteystiedot ovat sivulla 17.

Kansikuva: Antti Karppinen, Plugi.

Sisäkansi: Sinisorsa *Kuva:* Petri Clusius.

Metsästys tuottaa orpoja poikasia

Emoa, jolla on poikaset, ei saa pyytää – käytännössä tämä määräys merkitsee myös ns. vahinkoeläinten rauhoittamista pesimäkauden ajaksi. Eettisistä syistä annettu kielto koskee sellaisia luonnon ”tuhoajia” kuin mäyrä, hilleri, minkki, kettu ja supikoira. Mutta se ei näytä koskevan kaikkia eläimiä.

Suomen marjatiiloilla tapetaan poikkeusluvilla kymmeniä tuhansia räkättirastaita joka vuosi. Tämä tehdään aikana, jolloin räkäteillä on yleensä poikaset pesässä. Toisen tai kummankin emon kuolema merkitsee poikasten kuolemista nälkään. Marjat voitaisiin suojata verkoilla, mutta se maksaa ja teettää työtä. Voidaan tietysti kysyä, kumpi tulee pitkällä tähtäimellä halvemmaksi: rastaiden tuhoaminen vuosittain vai pysyvän suojaverkon asentaminen?

Kuinka moni musta-, laulu-, punakylki- ja kulorastas heittää henkensä siksi, ettei niitä tunnusteta? Tai vaikka tunnustettaisiin, niin tapetaan silti – marjojahan nekin syövät. Tärkeä syy tappamisen helpouteen on räkättirastiaan huono maine: monet uskovat sen syövän muiden lintujen munia ja poikasia. Kaiken lisäksi räkätillä on ruma ääni, ja se saattaa pommittaa ulosteilla.

Räkätti ei tuhoa muiden lintujen pesiä. Se pommittaa ulosteilla, jos sen pesää tai poikasia häiritään – kukapa ei jälkikasvuun puolustaisi? Eikä kaikilla meillä ihmisilläkään ole kaunis lauluääni. Savolainen vaarini sanoikin: ”Iänellään se variskin laoloo!”

Pesimäaikaisen tapon kohteeksi joutuvat myös eräät vesilinnut ja sepelkyyhky. Myöhään pesivillä pilkkasiivillä ja tukkakoskeloilla on vielä untuvikot vesilintujen metsästyskauden alkaessa. Sepelkyyhkyn metsästys alkaa 10.8., mutta riistanhoitopiirin luvalla sitä saa ampua jo 1.6. alkaen. Kyyhkyillä on 2 tai 3 pesyettä kesässä, joten iso joukko kyyhkynpoikasia jää vanhemmista – ja kuolee. Miksi? ■

Jakt leder till föräldralösa ungar

Djuren är fredade under fortplantningstiden – i praktiken innebär den här bestämmelsen att också s.k. skadedjur är fridlysta då de har ungar. Förbudet, som utfärdats av etiska skäl, gäller sådana ”marodörer” i naturen som grävling, iller, mink, räv och mårhund. Men förbudet tycks inte gälla alla djur.

Varje år avlivas tiotusentals björktrastar med specialtillstånd på bärgårdarna i vårt land. Det här sker då björktrastarna vanligen ännu har ungar i boet. Då den ena eller bägge föräldrarna dör svälter ungarerna ihjäl. Bären kunde skyddas med nät, men det medför både kostnader och arbete. Man kan dock fråga sig vilket blir billigare på lång sikt: att årligen avliva trastar eller att bygga permanenta skyddsnät över odlingarna?

Hur många kol-, tal-, rödvinge- och dubbeltrastar får sätta livet till för att man inte lyckats artbestämma dem. Och även om de blir artbestämda avlivas de ändå – för också de beskattar bärbuskarna. En bidragande orsak till att det är så lätt att avliva björktrasten är dess dåliga rykte: många tror att den äter andra fåglars ägg och ungar. Dessutom har den ett fult läte. Den är också beryktad för sitt sätt att träffsäkert bombardera med sin avföring.

Men björktrasten förstör inte andra fåglars bon. Den bombarderar med träck om dess bofrid eller ungar störs – vem skulle nu inte försvara sina barn? Inte är heller alla människor begåvade med vacker sångröst. Min farfar, som var hemma från Savolax, brukade säga på sin karakteristiska dialekt: ”Iänellään se variskin laoloo” (Var fågel sjunger efter sin näbb).

Även några sjöfågelarter samt ringduvan utsätts för jakt under häckningstiden. Svärta och småskrake, vilka båda häckar sent, har ännu dunungar då sjöfågeljakten inleds. Ringduvejakten börjar den 10 augusti, men med tillstånd av jaktvårdsdistriktet får den skjutas redan den 1 juni. Duvorna har två eller tre kullar per sommar, så en stor del av dunungarna blir föräldralösa – och dör. Varför? ■

Villieläinviihdettä vai luonnonsuojelua?

Kuva Pekka Hämmänen

**Eläintarhassa TV:stäkin tuttuja villieläimiä voi tarkkailla mukavasti ja turval-
lisesti panssarilasin takaa. Lapsille on syytä kertoa, miksi eläimet ovat eläin-
tarhassa ja että niiden oikeasti kuuluisi elää villeinä ja vapaina luonnossa.**

Mikä on eläintarhojen rooli ja merkitys nykymaailmassa? Eläintarhat itse vannovat valistustyön ja lajiensuojelun nimeen, mutta vieraileva yleisö etsii usein näyttäviä ja eksoottisia eläimiä – nopeita ja helppoja luontoelämyksiä kauniilla säällä.

Leijonahäkin edessä tungeksii väkeä odottamassa, että eläinkunnan kuningas liikahtaisi. Leijonasta kertovan taulun edessä on sitä vastoin autiota. Harva vierailija jaksaa keskittyä eläinlajeista kertoviin tietoihin, vaikka eläintarhojen yhtenä merkittävänä tarkoituksena on valistaa yleisöä paitsi eläimistä, myös laajemmin luonnonsuojelun ongelmista. Ovatko eläintarhat siis pelkkää viihdettä vangittujen eläinten kustannuksella, vai löytyykö niiden toiminnan takaa myös itse eläimiä ja muuta luontoa hyödyttäviä näkökohtia?

Suomessa on suhteellisen vähän yleisölle avoimia eläintarhoja: meillä on neljä suurta sekä muutamia pienempiä villieläimiä pitäviä eläintarhoja. Ruotsissa eläintarhoja on jo nelisenkymmentä ja Saksassa sekä Isossa-Britanniassa yli kolmesataa. World Association of Zoos and Aquariums (WAZA) on eläintarhojen kattojärjestö, jonka valvomia eläintarhoja ja suuria akvaarioita on yhteensä noin 1200. Euroopassa eläintarhojen valvonnasta vastaa WAZA:n paikallisjärjestö EAZA, European Association of Zoos and Aquaria. WAZA:n alaiset eläintarhat kattavat kuitenkin vain kymmenisen prosenttia kaikista maail-

man eläintarhoista. WAZA on kehittänyt tarkat standardit valvomilleen eläintarhoille, mutta järjestön ulkopuolelle jäävät eläintarhat ovat pelkän paikallisen lainsäädännön varassa. Valitettavasti eläintarhoja koskeva lainsäädäntö on varsin olematonta suuressa osassa valtioita jopa Euroopassa. Pohjoismaiden eläintarhoja koskevat lainsäädännöt lienevätkin maailman tiukimpien joukossa.

EU kontrolloi alueensa eläintarhoja direktiivillä, joka määrittää minimivaatimukset eläintarhatoiminnalle. Vaikka direktiivi on varsin lyhyt ja yleisluontoinen, eikä se anna määräyksiä esimerkiksi häkkien koosta tai tarhoissa pidettävistä lajeista, eivät kaikki EU-maat ole pystyneet täyttämään näitäkään minimivaatimuksia. Ainakin Saksa ja Italia ovat saaneet tuomion EU:n tuomioistuimelta eläintarhadirektiivin noudattamatta jättämisestä. Tavoitteiden saavuttaminen tulee olemaan vähintäänkin vaikeaa myös tuoreimmassa EU-maissa. Valokuvat vaikkapa Liettuan eläintarhasta kertovat karun totuuden: muodottoman lihaviksi syötetyt jääkarhut ja leijonat seisoskelevat ehkä historiallisissa, mutta nykytietämyksen valossa aivan liian pienissä ja ankeissa, betonipohjaisissa

häkeissään. Tästä huolimatta Liettuanakin tarha kuuluu WAZA:n hyväksyntäin eläintarhoihin. Direktiivin siirtymäajat uusien maiden osalta päättyvät vuonna 2008, jonka jälkeen kaikkien EU:n eläintarhojen tulisi olla minimivaatimusten tasolla.

Muuttomatkal- kantakirjojen perusteella

Eläimiä ei enää pyydystetä eläintarhoihin yhtä paljon luonnosta kuin ennen. Esimerkiksi Korkeasaaren hankkiessa uusia lajeja tai vahvistusta eläinkantoihinsa pyritään yksilöt saamaan muista EAZA:n eläintarhoista Euroopassa. Aina se ei kuitenkaan onnistu, vaan eläimiä on jouduttu ostamaan ammattimaisilta eläinvälittäjiltä tai toisilta mantereilta.

Eläintarhoissa kasvatettavista ja suojelua tarvitsevista eläinlajeista ylläpidetään tarkkoja kantakirjoja, joiden avulla eläinten kasvatusta voidaan ohjata ja säännöstellä. Pääasiallisesti kantakirjoja pidetään maanosittain, mutta harvinaisimpien lajien osalta seuranta on maailmanlaajuisia. Euroopan kantakirjaohjelmat käsittävät tällä hetkellä 291 eläintarhoissa pidettävää eläinlajia. Nämä ohjelmat painottuvat voimakkaasti

Karhun pennut lyövät leikkiä Korkeasaarella. Ne ovatkin tämän kesän vetonaula eläintarhalle. Pennut joudutaan kuitenkin lopettamaan syksyllä, ellei niille löydy sijoituspaikkaa muista eläintarhoista.

Kuva Pekka Hämmänen

nisäkkäisiin. Korkeasaarella kantakirjalajeja on parikymmentä, mukana mm. Korkeasaaren tunnuseläin lumileopardi sekä Suomen luonnosta jo kadonnut vesikko.

Kantakirjojen periytymistietojen avulla kansainvälinen ohjausryhmä suosittelee kullekin lisäysohjelmaan kuuluvalle eläimelle sopivinta lisääntymiskumppania. Koska eläintarhaeläimillä ei juurikaan käytetä keinosimennystä, jää ainoaksi vaihtoehdoksi siirtää itse eläin paikasta toiseen. Esimerkiksi pitkäikäiset ja harvinaiset isot kissaeläinurokset voivat joutua vaihtamaan eläintarhaa useita kertoja elinaikanaan – ja joka kerta edessä on stressaava sopeutuminen siirtoon, uuteen elinympäristöön sekä uusiin lajitovereihin. Vuosittain esimerkiksi Korkeasaari vastaanottaa ja lähettää eteenpäin kymmeniä eläimiä.

Eläintarhoissa eläimet edustavat ensisjassa lajiaan, eivät itseään. Eläinsuojelun kannalta tilanne on usein kyseenalainen, sillä eläimen yksilöarvo ei ole silloin kovin suuri. Eläin voi käydä arvottomaksi esimerkiksi sopimattoman sukupuunsa vuoksi, jolloin kyseinen yksilö joutuu tekemään tilaa erisukuiselle eläimelle. Eläintarhoissa ei ole juurikaan tilaa pitää ”ylimääräisiä” eläimiä. Poistolistalle joutuneen eläimen kohtaloksi muodostuu siis joko lopetus tai harvinaisen lajin ollessa kyseessä siirto toiseen eläintarhaan.

Hajumaailman virikkeistä

Häkissä elävän eläimen elinpiiri on tarkkaan rajattu ja säännöstelty. Päiväruutiineissa ei juurikaan tapahdu vaihtelua ja kaikki aitausten nurkat ovat tulleet jo moneen kertaan kolutuiksi. Eläimet kuitenkin tarvitsevat vaihtelua ja virikkeitä voidakseen hyvin. Parhaissa eläintarhoissa tähänkin asiaan panostetaan huomattavasti, ja eläinten elämään koetetaan tuoda muutoksia erilaisilla virikkeillä. Yksi tavallisimmista keinoista on ruoan piilottaminen häkkiin, jotta eläin joutuisi näkemään hieman vaihtelua saadakseen vatsansa täyteen. Muita virikkeistämisen muotoja ovat esimerkiksi erilaisten kiipeilytasojen rakentaminen, kaivamismahdollisuudet, vesialtaat ja häkkien vaihtaminen eläinten välillä. Vaihtelua päiviin voi saada myös tarjoamalla petoeläimille haisteltavaksi ja kaiveltavaksi esimerkiksi saaliseläinten olkia – vastaavasti vaikkapa aasit saavat uutta mietittävää leijonien hajuista.

Eläinten käytettävissä oleva tila eläintarhassa vastaa keskimäärin vain sadasosaa eläimen luontaisen reviiirin koosta – pientä tilaa voidaan puolustaa ruoan hankinnan helpoudella, mutta tuskin ruoan hankinta on ainoa syy eläimen liikkumiselle ja ympäristön tutkimiselle. Mitä pienempi

ja yksitoikkoisempi ympäristö eläimelle tarjotaan, sitä enemmän voi havaita kaavamaisista liikehdintä tai vaihtoehtoisesti apatiaa.

Tänäkin keväänä Korkeasaaren karhulinna talvipesässä näki päivänvalon kaksi karhunpentua. Eläinten poikaset ovat takuvarmoja yleisön suosikkeja, joita tullaan koko perheen voimin ihastelemaan. Syksyn tullen alkaa karhunpennuilla kuitenkin kuumat paikat – karhulinna ei ole tilaa kuin kahdelle karhulle, joten pentujen on lähdettävä muualle. Euroopan eläintarhat pullistelevat ruskeakarhuja jo nyt, joten uuden sijoituspaikan löytäminen tulee olemaan vaikeaa. Sijoituspaikan jäädessä puuttumaan joudutaan nuoret karhut lopettamaan.

Sama tilanne on joka vuosi myös esimerkiksi monien vuohieläinten kanssa. Korkeasaaren laumat lisääntyvät enemmän kuin tilat sallivat, joten kevään jälkikasvusta osa lopetetaan ennen talvea. Lisääntymisen katsotaan kuitenkin olevan niin tärkeää virikkeistämistä eläimille, että se oikeuttaa joka syksyiset nuorten eläinten vähennykset. Ja taitaapa myös yleisö vaatia näkyville suloisia eläinten poikasia. Nykylainsäädäntö kieltää lisäksi lopetettujen vuohieläimien syöttämisen eläintarhan pedoille. Ruhot menevät sen vuoksi ongelmajätelaitokselle hävitykseen, ja kierrätyk-

Kiljuhanhi oli ennen toista-maailmansotaa Lapin yleisin hanhilaji. Nyt se on käytännössä kuollut sukupuuttoon Suomessa. Kiljuhanhien tarhaamista on perusteltu luonnonsuojelusyillä, ja tarhoissa kasvatettuja kiljuhanhia onkin istutettu takaisin luontoon. Tarhattujen kiljuhanhien perimään on kuitenkin sotkeutumaan tundrahanhien geenejä, ja nyt keskustellaan kiivasti siitä, onko istutuksista enemmän hyötyä vai haittaa uhanalaiselle kiljuhanhikannalle.

sen sijaan kissapedoille tilataan kotieläinten lihaa teurastamoilta.

Luontoonpalautus lajien pelastuksena

Eläintarhojen oikeutus eläinten itsensä kannalta ajateltuna voisi olla luonnosta

kokonaan tai lähes kokonaan hävinneiden lajien ylläpito ja kasvatus, silloin kun on olemassa realistiset mahdollisuudet lajien palauttamiselle alkuperäiseen elinympäristöönsä nyt tai ainakin lähitulevaisuudessa. Muutamien lajien kohdalla luontoonpalautusohjelmat ovatkin onnistuneet hyvin – esimerkiksi visenttejä ja przewals-

kinhevosta on palautettu menestyksekkäästi alkuperäisille esiintymisalueilleen, vaikka lajit hävitettiin luonnosta jo vuosikymmeniä sitten. Osa palautusohjelmista taas epäonnistuu täysin, kun vapautetut eläimet eivät syystä tai toisesta kykene sopeutumaan enää luontoon.

Korkeasaaren noin 200 eläinlajista joka kymmenes kuuluu suojeltaviin lajeihin. Eläintarhoja ei pidetä yllä pelkällä hyvällä tahdolla, vaan niiden on houkutteltava myös sponsoreita sekä maksavaa yleisöä paikalle. Aina lajin uhanalaisuus ja kiinnostavuus eivät kulje käsi kädessä, joten yleisön houkuttelemiseksi eläintarhoihin on kerättävä myös näyttäviä ja eksoottisia lajeja – esimerkkinä tästä vaikkapa erilai-

Kuva Pekka Hämmänen

Harmaahylje lötköttelee auringossa eläintarhan vieraista välittämättä. Itämeren harmaahyljekanta olikin ahtaalla takavuosina, mutta kanta on sittemmin elpynyt. Voidaankin kysyä, tarvitseeko harmaahyljekannan säilymisen turvaaminen eläintarhayksilöitä ja voisiko tämäkin hylje lötkötellä luonnossa – puhtaamman veden ääressä.

set apinat, jotka kuuluvat eläintarhojen lajistoon usein yleisön painostuksesta.

Ovatko eläintarhat hintansa väärtejä?

Mutta mitä eläintarhoista jää mieleen yleisölle? Lisäävätkö ne ihmisten kiinnostusta ja tietoja ympäristöstä ja luonnonvaraisista eläimistä, vai onko ne omiaan vahvistamaan luonnosta vieraantumista? Valitettavan monen kaupungissa elävän lapsen ainoa suhde ”villiin” luontoon on jokakesäinen käynti Korkeasaarella. Eläintarhassa eläinten kohtaaminen on helppoa ja vaivatonta, ja syvemmän luontosuhteen syntymiseen siellä on kovin vaikea uskoa. Ehkä eläintarhat jopa vahvistavat käsitystä luonnon kontrolloitavuudesta: eläimet ja luonto halutaan kohdata vain silloin, kun se itselle parhaiten sopii. Eläinten tulee pysyä poissa ihmisten omasta elinpiiristä, lasien ja kaltereiden takana.

Eläinmääriä ajatellen eläintarhat eivät ole suurimpia eläinsuojeluongelmia maailmassa, saati Suomessa. Eläinten kannalta luonnonpuistomaisiin eläintarhoihin siirtyminen olisi silti paras ratkaisu. Suurissa, lajin alkuperäistä elinympäristöä muistuttavissa tarhoissa eläimillä olisi tilaa liikkuu, mutta myös tilaa päästä pois ihmisten lähetyviltä. Mutta kiinnostaisivatko ne yleisöä, kun varmuutta eläinten näkemisestä ei olisi?

Eläintarhoista voi pitkällä tähtäimellä olla hyötyä uhanalaisille tai vaarantuneille lajeille. Nykyiset eläintarhaeläimet joutuvat tavallaan maksamaan tulevien jälkeläistensä paremmista elinmahdollisuuksista omalla vankeudellaan, mikäli laji pystytään myöhemmin palauttamaan alkuperäiseen elinympäristöönsä. Kuitenkin myös yksittäiset eläimet voivat hyötyä eläintarhoista: Korkeasaarikin aloittaa jälleen ensi syksynä loukkaantuneiden luonnonvaraisten eläinten vastaanottamisen ja hoitamisen. Eläintarhojen funktion toivoisikin tulevaisuudessa painottuvan yhä enemmän tähän suuntaan: eläintarhoista tulisi vain väliaikaisia pysähdyspaikkoja vahingoittuneille villieläimille sekä uhanalaisille lajeille. Jokaisen eläintarhassa pidettävän eläimen kohdalla tavoitteena tulisi olla vapauttaminen takaisin luontoon – lyhyemmällä tai pidemmällä aikavälillä. Vielä tähän suuntaan ei kuitenkaan olla menossa. ■

Kirjoittaja osallistui keväällä 2006 Helsingin Yliopiston ja Korkeasaaren yhteistyössä järjestämälle ”Eläintarhat luonnonsuojelussa”-kurssille, jolla pohdittiin eläintarhojen etiikkaa.

EU-mailla huomattavia puutteita eläintarhojen valvonnassa

Eläinten olot ovat useiden maiden eläintarhoissa todella surkeat – myös EU:ssa. Kuva Tallinnan eläintarhasta.

Kuva Tiina Nokko

LAURA UOTILA

Euroopan unionin eläinsuojelujärjestöjen yhteenliittymän Eurogroup for Animal Welfaren tuoreen selvityksen mukaan EU-maiden eläintarhoja koskeva lainsäädäntö ja eläintarhojen valvonta vaihtelevat edelleen huomattavasti. Suurimpia ongelmia on eläintarhojen rekisteröimättömyys: vaikka EU:n lainsäädännössä edellytetään maiden pitävän rekisteriä eläintarhoistaan, on tämä velvoite laiminlyöty useimmissa maissa.

EU:n eläintarhoja koskeva direktiivi astui voimaan huhtikuussa 1999. Jäsenmaille annettiin siirtymäaikaa maaliskuuhun 2002 asti, jotta direktiivin vaatimukset saataisiin sisällytettyä kansallisiin lakeihin. Direktiivi määrittelee eläintarhaksi kaikki pysyvät laitokset, joissa pidetään luonnonvaraisia eläimiä yleisölle näytteillä vähintään seitsemänä päivänä vuodessa. Direktiivi ei kuitenkaan koske sirkuksia eikä lemmikkieläinkauppoja.

Direktiivissä korostetaan erityisesti eläintarhojen valvonnan ja rekisteröinnin tärkeyttä. Eläintarhojen tulee myös esimerkiksi osallistua eläinlajien suojeluun liittyvään tutkimukseen, yleisön valistamiseen, tarjota jokaiselle esilläpidettävälle eläinlajille sopiva elinympäristö, ruokinta sekä terveydenhuolto ja estää eläinten karkaaminen luontoon.

Eri maiden lainsäädäntöjen vertailu osoittaa lakien tason olevan varsin kirjava. Esimerkiksi eläintilojen vähimmäiskoot

puuttuvat ainakin Irlannin, Tsekin, Latvian ja Kreikan lainsäädännöstä. Itävalta, Saksa, Irlanti sekä muutama muu maa eivät ole asettaneet eläinten hoidolle minkäänlaisia erityisvaatimuksia. Kirjanpitoa tarhassa pidettävistä eläimistä eivät vaadi esimerkiksi Itävalta, Viro, Ranska ja Irlanti. Suomi saa moitteita erityisesti siitä, ettei laissa puututa eläinten luovutukseen ja vastaanottoon tai eläinkokoelmien kehitykseen.

Raportti antaa moitteita myös loukkaantuneiden ja takavarikoitujen eläinten hoitotilojen puuttumisesta EU-maissa. Raportin mukaan ongelmia aiheuttaa erityisesti salakuljetettujen eläinten päätyminen eläintarhojen hoiviin: tällöin eläimet voivat jäädä laittoman toiminnan ulottuville, sillä valitettavan moni eläintarha on sekaantunut eläinten laittomaan kauppaan.

Eläintarhojen rekisteröinti ja valvonta ovat pahasti puolitiessä huolimatta siitä, että direktiivi on ollut voimassa jo useita vuosia. Kirjavat rekisteröintikäytännöt ja muu eläintarhoja koskeva lainsäädäntö, tulisi yhdenmukaistaa koko EU:n alueella. Jo nykyisen direktiivin avulla olisi mahdollisuus rajoittaa ja valvoa asiattomien eläintarhojen toimintaa, mutta kansallinen lainsäädäntö on useimmissa maissa jätetty liian pintapuoliseksi, eikä ongelmiin siksi puututa tehokkaasti. EU-tason lainsäädäntöä kiristämällä kansallisetkin puutteet saataisiin korjattua. ■

Makean mansikan

Mansikat maistuvat hyviltä – myös räkättirastaasta. Marjailoilta saa sen takia ampua räkättirastaita poikkeusluvalla pesimäaikaan. Räkäteillä on yleensä mansikka-aikaan poikaset, jotka emonsa menettäneinä kuolevat nälkään. Suurten tilojen mansikat saavat karvaan sivumaun eläinten ystävän suussa.

PEKKA HÄNNINEN

Räkättirastas on pysähtynyt kuuntelemaan, olisiko nurmen alla herkullisia kastematoja.

Räkätti pomppii tasajalkaa nurmikolla. Välillä se pysähtyy kuuntelemaan pää kallellaan maan alta madon rapinaa. Räkätti tietää, etteivät madot liiku lähellä pintaa aurinkoisissa paikoissa. Niinpä se liikkuu aina varjossa. Puiden lehvästöjenkin varjojen aukot, joihin aurinko paistaa, se kiertää. Räkätti on viisas lintu, jonka touhuja on mielenkiintoista seurata.

Räkättirastas kuuluu vainottuihin vahinkoeläimiin. Koska räkätti siirtyy sydänkesällä käyttämään ravinnokseen marjoja, sitä on kautta aikojen pidetty ihmisen kannalta haitallisena tuholaisena. Ennen koululaisia kehoitettiin tuhoamaan räkättien pesiä ja jopa yksi edellisen vuosisadan suurimmista eläintieteilijöistä **K. E. Kivirikko** otsikoi artikkelinsa vuoden 1938 Puutarhalehden ykkösnumerossa: ”Räkättirastas, marjaviljelyksiemme pahin tuholainen”. Räkättivihalla on syvät juuret.

Räkättirastaita ja muita rauhoittamattomia lintulajeja saa metsästää niiden pesimäajan ulkopuolella vapaasti ja pesimäaikaanakin poikkeusluvalla. Rauhoittamattomia lintulajeja ovat räkätin lisäksi harmaalokki, merilokki, kesykyyyhky, varis ja harakka. Riistanlintuja saa metsästää niiden metsästysaikana. Kaikki muut kuin rauhoittamattomat tai metsästettävät lintulajit ovat Suomessa ympäri vuoden rauhoitettuja ja niiden metsästäminen on luonnonsuojelurikos.

Ampuminen summittaista

Poikkeusluvan rauhoittamattoman lintulajin pesimäaikaiseen metsästämiseen myöntää alueen riistanhoitopiiri. Poikkeusluvan perusteluksi voi esittää haitan elinkeinolle kuten kalankasvatukselle tai marjojen viljelylle, edellyttäen ettei haittaa voida muuten estää. Lupia ei myönnetä

pienille marjaviljelyalueille, jotka pystytään suojaamaan rastailta esimerkiksi verkon avulla. Varsinkin hehtaarien kokoisten mansikkapeltojen verkottaminen katsotaan kuitenkin mahdottomaksi, ja tällaisille tiloille myönnetään usein rastaiden hävittämislupa.

Räkättirastaiden tappamiseen myönnetään vuosittain lupa muutamalle sadalle marjaviljelytilalle. Lupia myönnetään eniten Itä-Suomen mansikanviljelyalueelle. Etelä-Suomessa räkättirastaiden rauhoituskausi, jolle siis poikkeuslupia myönnetään, on 10.3.–31.7., Pohjois-Suomessa 1.5.–31.7. ja Itä-Suomessa 1.4.–31.7. EU hyväksyy pesimäaikaisen lintujen metsästämisen vain poikkeustapauksissa, ja Suomi joutuukin raportoimaan vuosittain tapetut räkätit EU:lle. Niitä on kymmeniä tuhansia.

Rastaiden hävittäminen tapahtuu ampumalla. Koska räkättirastaita ei Suomessa syödä, saaliin kerääminen ei ole ampumisen päätarkoitus. Tällöin ei myöskään ole aina niin väliä, jos saalis vain haavoittuu osumasta ja pääsee karkuun. Pesimäaikaan ammuttujen lintujen pesiin jää poikasia, jotka kuolevat väajäämättä nälkään. Viljelyksillä voi liikkua myös kulo-, laulutai punakylkirastaita, joiden erottaminen ei aina ole helppoa. Nämä rauhoitetut linnut voivat joutua sivusaaliiksi.

Myös muuttolintuja ammutaan

Räkättirastas pesii löyhissä yhdyskunnissa koko maassa ulkosaaristosta Tunturi-Lappiin. Sen päämuuttokausi on huhtikuussa. Kun Etelä-Suomen kanta on jo asettunut pesimäseuduilleen, Pohjois-Suomen linnut vasta matkaavat kotikonnuilleen. Etelän pelloilla ruokailee ja levähtää suuria pohjoiseen matkaavia rastasparvia läpi huhtikuun.

Räkättirastaiden pitkä muuttokausi on aiheuttanut sekaannusta pesimäkannan harventamisen yhteydessä. Uudellamaalla marjaviljelijä halusi ampua 16 hehtaarin peltoalueelta pois hänen mielestään paikalliset pesivät 1500 räkättirastasta maaliskuussa. Riistanhoitopiiri myönsi poikkeusluvan ajalle 10.3.–14.5.2005.

Helsingin seudun lintutieteellinen yhdistys Tringa valitti poikkeusluvasta maa-seudun valituslautakuntaan. Yhdistyksen mukaan maaliskuussa pelloilta

verinen kääntöpuoli

Kuva Pekka Hämmen

Räkättirastaan poikanen menehtyy, mikäli se menettää vanhempansa.

tavattavat linnut ovat vielä muuttolintuja eikä alueella voi edes pesiä niin paljon räkättirastaita. Yhdistyksen mukaan tuon kokoisella peltoaukealla pesivä kanta voi olla suurimmillaan 35 paria maatalousneliökilometrillä eli tässä tapauksessa reilusti alle 100 lintua.

”Mainittakoon, että tappolupa myönnettiin mansikkaviljelmille räkättirastaiden aiheuttamien vahinkojen torjumiseen keväälle eli ajalle, jolloin pelloilla ei ole marjan marjaa”, huomauttaa **Aki Arkiomaa** Tringasta ironisesti. Marjanviljelijän lupa siirrettiinkin yhdistyksen valituksen perusteella kuukautta myöhemmäksi.

Valituslautakunta kuitenkin katsoi, että poikkeuslupa on muilta osin oikea, koska aikaisempinakin vuosina oli ammuttu 1500 räkättiä. Lisäksi lautakunta katsoi, että riistanhoitopiirin näkemys oli oikea, koska piiri oli tutustunut tapaukseen jo aiempien vuosien perusteella (tilalla oli käyty pari kertaa). Ja edelleen valituslautakunta katsoi, että sen oma näkemys oli oikea, koska räkättien paikallinen tiheys voi olla todella korkea ja räkättien muutto loppuu 11.4.

Maaseudun valituslautakunta oli selvittänyt räkättirastaan muuttoajat ja pesimäbiologian kirjallisuudesta ja katsoi, ettei Helsingin seudun lintutieteellisellä yhdistyksellä ollut riittävää asiantuntemusta.

Se myös sivuutti Tringan väitteen, ettei pesimäkanta voi olla viljelijän ilmoittaman suuruisen ja että räkättirastaan muutto on vielä käynnissä, koska Tringalla ei valituslautakunnan mukaan ollut väitteilleen perusteluja! ”Näin räikeää Tringan asiantuntemuksen väheksyntää en muista milloinkaan tapahtuneen”, tuhahtaa yhdistyksen puheenjohtaja **Juhani Rinne**.

Tringa valitti valituslautakunnan päätöksestä edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen (KHO) ja vaati ampumisen lopettamista kokonaan. Se totesi valituksessaan, että räkättirastaan muutto on puolivälissä 19.4. ja loppuvaiheessaan 27.4. Mainitun kokoisella peltoaukealla pesivä kanta voi olla suurimmillaan 35 paria maatalousneliökilometriä kohden, siis joka tapauksessa reilusti alle 100 lintua. Valituksen käsittely KHO:ssa on edelleen kesken.

Kuinka paljon räkättejä surmataan?

Suurin osa räkättirastaista ammutaan kuitenkin kesällä niiden pesimäaikaan. Räkättirastaiden tappotilastoissa ei ole mukana pesään kuolevia poikasia. Jos oletetaan, että marjanviljelijät ampuvat viljelyksiltään kaikki räkättirastasparrit ja jokaiselle parille jää keskimäärin viisi orpoa poikasta, nousee kuolleiden lintu-

jen kokonaismäärä pahimmillaan lähelle 100 000 yksilöä. Mansikat saavat karvaan sivumaun. ■

Marjapensaiden verkottaminenkaan ei aina ole lintujen kannalta turvallista. Katso vinkkejä turvallisemmista vaihtoehdoista SEY:n kotisivuilta.

Räkättirastaan laulu ei ole ihmiskorvaan kovin kaunista – lajitovereilleen puussa räkättävällä linnulla on kuitenkin paljon viestitettävää.

Kuva Pekka Hämmen